

Թալիշստանի տեղանունների իմաստային ու բառակազմական քննությունը*

Ասատրյան Սարգիս Գ.

բ. գ. թ., ապիստենտ,

Արևելագիտության ինստիտուտ, Հայ-ռուսական Միավորական Համալսարանի (Երևան ՀՀ)
sargis.asatrian@gmail.com

ՀՏԳ՝ 81՝28; EDN: QRGJRZ

Հանգուցաբառեր՝ տեղանվանագիտություն, թալիշ, լեզվաբանական, վերլուծություն, Թալիշստան, էթնոտեղանուններ, անտրոպոնիմներ, զոոտոպոնիմներ, ֆիտոտոպոնիմներ

Семантический и морфологический анализ топонимии Талышистана

Асатрян Саргис Г.

к. ф. н. ассистент,

Институт востоковедения, Российско-Армянский (Словянский) университет (Ереван, РА)
sargis.asatrian@gmail.com

Аннотация. В статье рассматриваются основные принципы формирования топонимов юго-восточного или Талышского района Азербайджанской республики, иначе говоря Талышистана. Основная часть статьи посвящена лингвистическому анализу топонимов этого края. Также описывается вкратце общая парадигма анализа топонимов в историческом и лингвистическом контекстах.

Ключевые слова: топонимика, талыш, тюрк, лингвистический, анализ, Талышистан, этнопонимы, антропонимы, зоотопонимы, фитотопонимы.

The Semantic and Morphological Analysis of the Toponymy of Talyshistan

Asatryan Sargis G.

PhD in Philology, Hindi language lecturer at the Institute of Oriental Studies,

Russian-Armenian University (Yerevan, RA)

sargis.asatrian@gmail.com

Abstract. The article describes the main principles of the formation of the toponyms of the Talysh region of the Republic of Azerbaijan, traditionally known as Talysh or Talyshistan. The prevailing part of this paper presents the linguistic analysis of the toponymic units. Also it includes a brief description of the main objectives of the toponymic studies and, generally, the significance of toponomastics in historical and linguistic perspectives.

Keywords: toponymy, talish, turk, linguistic, analysis, Talishistan, ethnotoponyms, anthroponyms, zootoponyms, fitotoponyms

Տեղանունների իմաստային կողմի բացահայտումը միտված է անվան բովանդակային կողմը բացահայտելուն, քանզի դրանց մի մասն արտահայտում են իրենց անվանած օբյեկտի տարբերակիչ ինչ-որ հատկանիշ: Անվանադրումից հետո տեղի է ունենում իմաստագրկման գործընթացը և տեղանունը դադարում է կրել իմաստային լիցք՝ ձեռք բերելով զուտ անվան նշանակություն: Անձնանուններից ու մականուններից, էթնիկական անուններից կամ փոխանվանաբար տեղանուն դարձած բառերի իմաստային կապը տեղանվան հետ պայմանական է, իսկ երբ բնակավայրի անունը անվանադրման պահին համապատասխանում է նրա բնույթին, կամ բնականունը հասարակ բառ է, որում հասկացական իմաստը անհնար է անտեսել, ապա իմաստային կապը ավելի նկատելի է: Ըստ իմաստային կազմության սկզբունքի, Թալիշստանում արձանագրվել են էթնոտեղանուններ,

անձնանուններից կառուցված տեղանուններ, կենդանիների, բույսերի, բնակլիմայական պայմաններն ու աշխարհագրական դիրքն արտահայտող հասկացությունների, զբաղմունքի ու մասնագիտությունների անունների վրա կառուցված տեղանուններ և փոխանվանաբար առաջացած տեղանուններ:

Բառակազմական սկզբունքը, որը ներկա ուսումնասիրության մյուս կարևոր բաղադրիչն է, պարունակում է կաղապարային այն բացահայտումը, որով կազմվել են տեղանունները: Բառակազմական նման քննությունը թույլ է տալիս որոշարկել տեղանվանակազմական տիպը, որին պատկանում է տարածքի տեղանունների համակարգը՝ աճանցավոր անունների գերակշռմամբ, կամ բարդ ու բառակապակցություններով արտահայտված տեղանունների գերակայությամբ: Տեղանունների կենդանի կամ կենսունակ բառակազմությունը ապահո-

*Տվյալ հոդվածը պատրաստվել է ՀՀ Գիտության կոմիտեի "Կասպիցի շրջանի տեղաբնիկ ժողովուրդների ինքնագիտակցության ձևավորումը. Իրանի և Կովկասի միջև" 20TTSH-034 ծրագրի շրջանակներում:

վում է օբյեկտի և անվան միջև իմաստային հարաբերությունը, իսկ պատմական բառակազմությունը բացահայտում է այն բաղադրիչները, որոնք ունեն միայն տեղանվանական կիրառություն: Թալիշստանի տեղանունները ըստ բառակազմության բաժանվում են պարզ, անանցավոր, բարդ և բառակապակցական:

Թալիշստանի տեղանունների կազմության իմաստային սկզբունքները.

Թալիշստանի տեղանուններն ըստ իմաստային սկզբունքի բաժանվում են հետևյալ խմբերի՝

Տեղանուններ, որոնց հիմքում ընկած է տարածքային, բնակլիմայական պայմանների նկարագրությունը

Այս տեղանունների կազմության հիմքում ընկած են տարածքը, բնակլիմայական պայմանները բնորոշող առանձնահատկությունները: Տարածքի նկարագրությամբ կազմված տեղանունները հաճախ պայմանավորված են տվյալ վայրում ջրային ավազանի, լեռան կամ ժայռի, անտառի կամ բնական իջվածքների՝ ձորերի, խորխորատների առկայությամբ: Ուստի այս խմբի մեջ են մտնում օրոնիմները (լեռների, բլուրների, կիրճերի անվանումներով), հիդրոնիմները կամ ջրանունները (գետերի, լճերի, ծովերի, ճահիճների, աղբյուրների անվանումներով) և այլն: Նման տեղանունները Թալիշստանի տարածքում քանակային առումով գերիշխում են: Այսպես՝ թալիշների երկրում կարելի է հանդիպել մեծ քանակությամբ տեղանունների, որոնք կազմված են *bānd* աղբյ. «լեռ» բառից, ինչպես՝ **Blābānd**, որն առաջացել է **Bālbādbānd** «բարձր լեռ» միավորիցից [Гейбуллаев 1986: 55], չնայած բերված տեղանվան համար երակետային կարող է համարվել նաև **Bolobānd** ձևը՝ «լեռ, որտեղ կարկուտ է գալիս» նշանակությամբ: **Bāndākūza** տեղանունը ևս կազմված է *bānd*- «լեռ» միավորից, որը *ā* հոդակապով կապակցվել է *-kūza* «շրջան, թաղամաս, փողոց» միավորի հետ: **Burzubānd** տեղանունը *Bārzobānd* բառի աղճատված տարբերակն է և նշանակում է «բարձր լեռ», հմմտ.՝ թալիշ. *barz* (*bəland*) «բարձր», մ.պ. *buland*, *burz*, պրթև. *bwrz*[*burz*], *bwrzynd*[*burzend*], ալ. *bəraz-*, *barəz-*, *bərazant-*: **Tikabānd** տեղանունը կազմված թուրքերեն *tika*- «կտոր» և *-bānd* «լեռ» բառերից և նշանակում է «լեռան կտոր»:

Այս խմբի մեջ են դասվում նաև տեղանունների այն ստվար զանգվածը, որոնք ջրանունից հետագայում վերածվել են բնականվան՝ մեծամասամբ պահպանելով նախորդ գործառույթը: Դրանք են հիմնականում իրանական ծագման *āb* «ջուր», թալիշ. *āv* (*ov*) (< h.

իր. **ā/ap-*, հինդ. *áp-*, *āp-* < հնդեվր. **āp-*), *rū(d)* «գետ» (հմմտ.՝ հ.պ. *rauta-*, մ.պ. *rōt*, պրթև. *rwd* [*rōd*], ն.պ. *rūd*, թալիշ. *pprn. rəvār, rəbār, rəbōr*, *ru, rebār*), *češm, čema* (*čašm*) «աղբյուր» (հմմտ.՝ մ.պ. *čašmag*, պրթև. *cšmg* [*čašmag*], ն.պ. *češme*), թյուրքական ծագման *čāy* «գետ» [Myrzaev 1980: 81]¹, *honi* «աղբյուր» (հմմտ.՝ ալ. *Xā-*, մ.պ. *xān*, պրթև. *x'nyg* [*xānīg*], թալիշ. *pprn. huni, xuni*) և այլ հիմնաձևություններով կազմված տեղանունները: **Andar-ab** տեղանունը, որն ունի միանգամայն թափանցիկ ստուգաբանություն և նշանակում է «ջրի մեջ (կառուցված գյուղ)»: Չափազանց հետաքրքիր է **Āstārā** տեղանունը՝ աղբրեջանա-իրանական սահմանի վրա գտնվող քաղաքը՝ Ռեշթից մոտ 190 կմ հյուսիս-արևմուտք: Այս տեղանունը վկայված է տարբեր պատմական աղբյուրներում, ինչը թույլ է տալիս այն դիտարկել պատմական համատեքստում ևս: Հանդիպում է այս բնականվան *Ištārāb, Ištārāb, Ištāra* և *Āstārā* ձևերը [Moḥaqqaq 1996: 32]: Ակնհայտ է, որ բառավերջի *-ā* ձայնավորը *āb* «ջուր» բառի կրճատ տարբերակն է, իսկ առաջին բաղադրիչը *āstar*-ն է, որը նույնպես իրանական ձև է և կարող է գուցադրվել Քաշանի *pprn. assar, āstar* «ջրամբար, ավազան» բառամիավորի հետ, որն էլ, ամենայն հավանականությամբ, հանգում է հ. իր. **āpa-starana-* «ջրային ամբար» (դժվար թե *istaxr* «ավազան») բառին: Միով բանիվ, **Āstārā** անվան նախաձևը վերականգնվում է **āstar-āb* ձևով, և **Āstar-āb-* > **Āstārā** անցումը միանգամայն օրինաչափ է: Ինչ վերաբերում աղբյուրներում վկայված արաբական էմֆատիկ բաղաձայներին, ապա դրանք ուսումնասիրողներին չպետք է շփոթության մեջ գցեն, քանի որ Իրանի տարածքի շատ բնիկ տեղանուններ գրավոր խոսքում ենթարկվում են այդ ավանդույթին, օր.՝ *Qamsar, Tare, Tehrān* և այլն: **Bio** տեղանունը *Bəaov* ձևի կրճատ տարբերակն է, որը կազմված է *Bəa-* «սառույց» և *ov* «ջուր» բառերից՝ «սառցե ջուր» նշանակությամբ: **Gendov** (گنداب) տեղանունը իրանական ծագման է՝ կազմված *gend-* «կեղտոտ» < հ.իր. *gand-*, ն.պ. *gand* և *-ov* «ջուր» միավորներից: **Hovil** բնականվան *hovibīl* < *ovibīl* նախաձևը թույլ է տալիս եզրակացնելու, որ այն կազմված է *ov* (*āb*) «ջուր» բառամիավորից և *-bīl* «շատ, առատ» < հ. իր. **waiti-* «առատ, շատ» տեղանվանակերտ ձևույթից: **Vov** տեղանունը հայտնի է տարածքում բուժիչ ջրի առկայությամբ. ենթադրվում է, որ երկրորդ բաղադրիչը կրկին *ov* «ջուր» ձևույթն է: **Siyov** տեղանունը իրանական ծագման է՝ «սև ջուր» նշանակությամբ, հմմտ.՝ (*siyo* «սև» < ալ. *syāva-*, մ.պ.

¹ Թյուրքական բարբառների մեծ մասում՝ թուրքմեններեն, դրդգերեն, ալթայերեն, ույգուրերեն և այլն, քննարկվող ձևույթն ունի «չորացած հուն, երբեմն՝ ոչ մեծ գետակ, փոքր ջրատարածք» նշանակությունները:

siyā, պրթև. sy'w(g) [syāw(ag)], ն.ս. siyāh, թալիշ. բրբռ. siyā, siyō): **Gəlgəlov** տեղանունը նշանակում է «եռացող ջուր»: Կազմված է թալիշ. gəl- «եռ» միավորի կրկնությամբ և -ov «ջուր» բառից: **Sutamurdov** տեղանունն առաջացել է *suta-* «այրված» < ալ. saok-/suxta-, պրթև. swc- [sōž-] և mərdov «չհոսող, կեղտոտ ջուր, ճահիճ»՝ հմմտ. ն.ս. mordāb (morde- մահացած < հ.ս. mar-/mrta-, մ.ս. mīr-/murtan, պրթև. mīr-/murdan և -āb «ջուր» բառերից):

Češm «աղբյուր» բառամիավորով կազմված տեղանունները ևս հաճախ են հանդիպում: Արդարիկ նահանգի Հիր շրջանի Վիլքիզ դեհեթանի **Garm Češme** գյուղի անվանումը նշանակում է «տաք աղբյուր», հմմտ.՝ garm «տաք», ալ. garəma-, մ.ս. garm, պրթև. garm, թալիշ. բրբռ. germ, garm, gām և češm «աղբյուր»: Իսկ **Češmān** տեղանունը կրկին češm «աղբյուր» բառից -ān երկրորդական ձևությամբ կազմված բաղադրություն է:

Թալիշերեն *honi* «աղբյուր» (հմմտ.՝ մանիք. մ.ս. xānīg, քրդ. kānī «աղբյուր») հիմնաբառով կազմված տեղանունները ևս մեծ թիվ են կազմում: Դրանցից են **Hāfthoni (Hāftonū)** «յոթ աղբյուր»՝ hāft-/hoft- «յոթ» և -honi «աղբյուր», **Zārdonū** < *Zārdoni*, կազմված zārd- «դեղին» և -honi «աղբյուր» բաղադրիչներից:

Tangarūd տեղանունը հարավային Թալիշստանում, կազմված ն.ս. tang- «նեղ» և -rūd «զետ» միավորներից՝ նշանակում է «փոքր, նեղ զետ»:

Այս շարքում կարելի է նշել նաև թուրքական ծագման մի շարք տեղանուններ, ինչպես՝ **Āyčāy**-ը, որը կազմված է թուրքերեն āy- «սպիտակ» և -čāy «զետ» ձևերից: **Čāyγərāy** կոչվող վայրի սկզբնական անունը *Badalan* զետի ափին գտնվելու պատճառով եղել է *Ruakano* < *Rūdkenār āluh* աղճատված տարբերակը, կազմված rūd- «զետ» և kenār «ափ, եզր» բառերից: Այս անվան աղբրեջաներեն բառացի թարգմանությունն է **Čāyγərāy**-ը՝ čāy- «զետ», իսկ -γərāy՝ «եզր, կողք, ափ»: **Rūdkenār** –ն է ընկած նաև Իրանի Գիլան նահանգի **Ārde Rūdkenār** տեղանվան հիմքում: **Čāyrūd** տեղանվան այն մեկնությունը, որ բնակավայրի անունն առաջացել է թալիշերեն ծո- «չորս» և -rūd «զետ» միավորներից և նշանակում է «չորս զետ», այնքան էլ համոզիչ չէ: Առավել հավանական վարկածն այն է, որ բնականունն առաջացել է «զետ» բառի թուրքերեն (čāy) և պարսկերեն (rūd) տարբերակների համադրմամբ: **Čāyuzu** տեղանունը կազմված է čāy – «զետ» և -uz (ōz/avaz) «մակերևույթ» բառերից: **Čānāgbūlāg** տեղանունը կազմված է թուրքերեն čānāg- «կոնք, տաշտակ» և -būlāg «աղբյուր» միավորներից, իսկ **Sarinbūlāy** թուրքական տեղանունը՝ *sarin* «սառը» և *būlāy* «աղբյուր» ձևերից:

Թալիշական տեղանունների մեջ շատ է հանդիպում թալիշ. go, jo «տեղ, վայր», (հմմտ.՝ ն.ս. gāh «տեղ, վայր») բառով կազմված տեղանունները, որոնք ունեն տեղանքը բնութագրող հատկություն և ստացել են նաև տեղանվանակերտ գործառույթ: Նշենք, օր.՝ **Ātašgāh** տեղանունը, որը կազմված է պարսկերեն *ātaš* – «կրակ» և -gāh «տեղ» բառերից, **Borādigāh** (Bəradigo) տեղանունը նշանակում է «գյուղ, որտեղ աճում են փշեր»: Կազմված է՝ թալիշ. bər- «փուշ», (հմմտ.՝ bəṛəṇ «կարել, հատել»), -ā- հոդակապից և -di- «գյուղ» (հմմտ.՝ ն.ս. deh) և -gāh «տեղ» միավորներից: Նույն իմաստն ունի նաև **Brādi** (Bəradi) տեղանունը՝ «փշերով հարուստ գյուղ»: **Digāh** (Digo, Dijo) բառացի նշանակում է «գյուղի տեղ» այսինքն՝ «գյուղ կառուցելու հարմար վայր»: Կազմված է di- «գյուղ», -gāh «տեղ» բառամիավորներից: *Di-* «գյուղ» բառամիավորով կազմված տեղանուններից է **Miondi** տոպոնիմը, որ նշանակում է «գյուղերի մեջտեղում, կենտրոնում»՝ *mion-* «մեջտեղ» և -di «գյուղ»: Իմաստով և կառուցվածքով վերջինիս հետ համընկնում է նաև **Monidigāh** (Mondigo) բնականունը՝ կազմված mon-(mion) «մեջտեղ, կենտրոն», -di- «գյուղ» և -gāh «տեղ» բառերից: **Miyānkuh** (Mionku) տեղանունը՝ *mion-* «մեջտեղ» և *ku(h)* «լեռ», ունի «լեռների մեջտեղում գտնվող գյուղ» նշանակությունը: **Kornadū** տեղանունը Kornadi ձևի աղճատված տարբերակն է՝ թալիշ. ko- «մեջ», -rəna «հացահատիկ չորացած ցողուն» և -di «գյուղ» բառերից: Մեկնարանվում է որպես «արտերի մեջ գտնվող գյուղ»:

Տեղանքի առանձնահատկությունները բնորոշող տեղանունների շարքին են դասվում այն տեղանունները, որոնք կապված են տվյալ վայրի՝ հանքերով ու տարբեր նյութերով հարուստ լինելու հանգամանքի հետ: Օրինակ՝ **Kānrūd** տեղանունը, որ կազմված է *kān-* «հանքավայր» < *kan- «քանդել» (Абаев 1956:448) և -rūd «զետ» բառամիավորներից: Տեղանունը կարող է նշանակել հանքերով հարուստ վայր: **Kānrūd**-ը գտնվում է Գիլան նահանգի Ասթարա Շահրեսթանի Կենտրոնական շրջանում և Լավանդվիլի թալիշաբնակ դեհեթանի գյուղերից է: **Mistān** (Məston) տեղանունը նշանակում է «պղնձով հարուստ վայր»՝ məst «պղինձ», օտ- տեղանվանակերտ ցուցիչը: **Māstāyəl** < **Māstabil** տեղանվան -bīl ֆորմատն ունի «շատ, առատ» նշանակությունը, տես նաև՝ **Lavandvil**: Սակայն թալիշական տեղանունների մեջ հանդիպում են **Bīl-** «ճահիճ» միավորով կազմված տեղանունները, օր.՝ **Bīlasar** (Bīlasa) բնականունը Հյուսիսային Թալիշստանում, որտեղ **bīl-** ն, ըստ ամենայնի, նշանակում է «ճահիճ, լիճ» (Гейбуллаев 1986: 55):

**Ցեղանուններից կազմված տեղանուններ՝
Էթնոտեղանուններ**

Էթնոտեղանուններն իրենց մեջ հարուստ տվյալներ են պարունակում տարածքները որևէ էթնիկ խմբով բնակեցված լինելու, ժողովուրդների տեղաշարժերի մասին: Այդ տեղանունները կարող են սահմանագծել տարբեր ժողովուրդների ու էթնիկ խմբերի տարածման արեալը: Թալիշստանի տարածքի նախաիրանական էթնիկ կազմի մասին են հուշում այն տեղանունները, որոնք ուղղակիորեն առաջացել են ժամանակի բնիկների անուններից:

Էթնոտեղանունները արտացոլում են «էթնոսների ներքին և արտաքին տեղաշարժերի» պատկերը, երբ էթնիկ խմբերի արտագաղթի ու ներգաղթի հետևանքով «գաղթում են» նաև տեղանունները: Թալիշստանում էթնոժողովրդական փոփոխությունները լիովին արտացոլված են էթնոտեղանունների մեջ:

Բնակլիմայական պայմանների բարենպաստությունը հիմք հանդիսացավ նաև, որ բազմաթիվ ցեղեր բնակություն հաստատեին Կասպից ծովի մերձափնյա շրջաններում և հիմնադրելով գյուղեր՝ դրանք անվանեցին իրենց ցեղանուններով: Էթնոտեղանունների բնութագրող կարևոր հատկանիշ է այն, որ ցեղանուններով կոչված բնակավայրերը ունեին մոտէթնիկ կազմ և միջոց էին ցեղային ինքնության և պատկանելիության խնդիրները լուծելու համար: Ինչ վերաբերում է քոչվոր կամ կիսաքոչվոր կյանք վարող ցեղերին, ապա նրանք էթնոտեղանուններով լուծում էին տարածքային և ցեղային իդենտիֆիկացիայի խնդիրները (Bazin 2000: 348):

Էթնոտեղանունների կառուցման հիմնական ձևերն են.

1. -istān/-estān տեղանվանակերտ ձևույթի միջոցով՝ հիմնականում Իրանի տարածքում, օր.՝ Tāli/ešestān և այլն: Իսկ հյուսիսային Թալիշստանում հոգնակիակերտ՝-lār, ածականակերտ՝ -li ձևույթների միջոցով, որոնք ունենք տեղանվանակերտ գործառույթ:

2. Ցեղանունը առանց ձևույթային հավելումների՝ Tāli/eš, Īmīr և այլն:

3. Առանձին կյանների, տոհմերի անունները՝ Ālār, Gāsəmlə և այլն:

Հնագույն գիլ² ցեղի անունով տեղանուններ հանդիպում է հարավային և հյուսիսային Թալիշստաններում՝

Gilakarān – հյուսիսային Թալիշստանում. տեղի բնակչությունը անվանում է նաև Gīlakon: Ցեղանունը նշանակում է «գիլանցիների տներ, այսինքն՝ գիլանցիների գյուղ»: **Gīlār** տեղանունը ենթադրվում է առաջացել է gilanlilar

² Գիլերը կամ գելերը մերձկասպյան շրջանի նախաիրանական ցեղերից էին, որոնց էթնոնիմը և դրանով կառուցված տեղանունները մինչ այսօր կենդանի են:

«գիլանցիներ» ձևից՝-lār հոգնակիակերտ ցուցիչով:

Ārab «արաբ» էթնոնիմը ևս տարածված է Թալիշստանի հարավային և հյուսիսային հատվածներում: Հյուսիսային Թալիշստանում է գտնվում **Ārab** գյուղը, որը կոչվել է նաև Ārabgadim, հմմտ.՝ -gadim < ար. gadim «հին»: Ադրբեջանի տեղանուններում սրանով չի սահմանափակվում «ārab» էթնոնիմի առկայությունը: Այս էթնոնիմով տեղանուններ վկայված են նաև Աղդամի, Բերձորի, Խաչմազի, Եվլախի, Շամախիի, Աղդաշի, Կյուրդամիրի շրջաններում՝ *Արաբ*, *Արաբբասրա*, *Արաբդաղիմի*, *Արաբքոչաղի*, *Արաբուշաղի*, *Արաբսարվան*, *Արաբխանա* և այլ տեղանուններ: Հարավային Թալիշստանում են գտնվում **Arabde** «արաբների գյուղ» բնակավայրը և այլն:

Āšlā տեղանունը հյուսիսային Թալիշստանում հավանաբար կապվում է նույնանուն ցեղի կամ տոհմի անվան հետ, իսկ **Ālār** բնականունը ālār ցեղի անունից է, **Gadiri** է կոչվում Գյաղիրի ցեղի բնակավայրը:

Gāsəmlə վայրը կոչվում է նաև Ղասեմլի Կայարան: Առաջացել է այստեղ 19-րդ դարում բնակվող Շահսևանական Ղասեմլի տոհմի անունից [*Էյնդղսիզադե*, Է. 2009, «Շահսևան ցեղամիավորումը (Ընդհանուր ակնարկ)», *Orientalia*, հտ. 9, Երևան, էջ 40-45]:

Իրանի թուրքմենական խմբերից մեկի անվանումով է կոչվել **Īmīr** բնակավայրը՝ հյուսիսային Թալիշստանում և Իրանի երբեմնի թալիշաբնակ Արդաբիլ նահանգում:

Թալիշստանի տեղանվանական համակարգում հաճախադեպ են *kurd* էթնոնիմով կազմված տեղանունները: Իրանից է **Korde Deh** բնականունը, որ կազմված է *kord* «քուրդ» էթնոնիմից և պրսկ. deh «գյուղ» բառից: Այս գյուղը գտնվում է Ատրպատական³ նահանգի արևելքում՝ Արդաբիլի Նիր շրջանում: Արգյարմ դեհեթանի գյուղերից է: Նույն ցեղանունից է **Kord Kandī** բնականունը՝ *kord* էթնոնիմի և թուրքերեն *kandī* «գյուղ» բառերի համադրումից:⁴ Այս գյուղը գտնվում է Ատրպատական նահանգի արևելքում՝ Արդաբիլ նահանգի Կենտրոնական

³ Այստեղ մենք մեթոդաբանորեն ճիշտ ենք համարում «Ատրպատական» եզրը, քանզի հայերենը հնարավորություն է տալիս եզրաբանորեն տարբերակելու Արաքս գետից հյուսիս գտնվող տարածքներում հիմնականում 19-րդ դարավերջից հետո ընկած ժամանակահատվածում վերջնականապես ձևավորված և 1919 թ.-ից ի վեր Ադրբեջան (պրսկ Azarbāyjanī) անունով հայտնի թուրքախոս երկիրը նույն գետի հարավային ափերին գտնվող Ատպատականից (պրսկ Azarbāyjān), քանի որ վերջինս, չնայած լեզվական ընդհանրությանը, այսուհանդերձ ոչ մի մակարդակում չի նույնացվում Ադրբեջանի հանրապետության հետ:

⁴ Թուրք. *kandī* (կամ *kendi*) «գյուղ» բառը ծագում է սողղերեն *kanθ* «գյուղ, բնակավայր» ձևից և միջինասիական թուրքական բարբառներից թափանցել է նաև արևելյան թուրքական խոսվածքներ:

շրջանում, Սարդաբե դեհեթանում: **Kord gēšlāgī** տոպոնիմը կազմված է *kord* «քուրդ» էթնոնիմից և թուրքերեն *-gēšlāg* «ձմեռանոց» բառից: Այս գյուղը գտնվում է Ատրպատական նահանգի արևելքում՝ Արդաբիլի կենտրոնական շրջանում: Ղարբի դեհեթանի գյուղերից է: **Kurdabāz** էթնոտոպոնիմը կապված է այստեղ ապրող քրդական ցեղերի հետ: Տեղանունը կազմված է *kurd-* էթնոնիմից, *-a-* հոդակապից և *-bāz* բառից, որն, ըստ ամենայնի, *bāzə* բառի կրճատ տարբերակն է: Ոմանք կարծում են, որ գյուղի սկզբնական անունը եղել է *Kurd Ābbās*: **Kurdlār** տեղանունն առաջացել է *kurd-* էթնոնիմից և *-lār* վերջածանցից, իսկ **Kurdasar** տեղանունը վերստին «քուրդ» ցեղանվան և *-sar* ձևույթի համակցման արդյունք է՝ «քրդերի գյուղ» նշանակությամբ:

Kyohna Orānd (կամ *Kāna Orānd*) տեղանունը ևս էթնոտեղանուն է՝ «Օրանդ» թյուրքական ցեղի անունից, (հմմտ.՝ պրսկ *kohna* «հին»): **Mikbila** տեղանվան հիմքում ընկած է *Miki* ցեղի անունը (հմմտ. նաև՝ թալիշ. «փոքրիկ եղբայր»): **Miki** ցեղանվան մասին առաջին անգամ հիշատակում է Հեկաթոն Միլեթացին (մ.թ.ա. 6-5-րդ դդ.): Ըստ նրա՝ Միկի ցեղն ապրում էր Արաքս գետի ավազանում [*Гейбюллаев 1986:5*]: Մ. Ալիևը գտնում է, որ այս ցեղի անունից է ծագում ժամանակակից Ադրբեջանի Հանրապետության տարածքում գտնվող *Muğan* աշխարհագրական անունը [*Алиев 1960: 15*]: Որոշ գիտնականներ, ելնելով նրանից, որ Հերոդոտոսը Միկի ցեղը հիշատակում է ուտիների հետ միասին, նրանց համարում է արյունակից [*Геродот 1972: 168*]: **Mikolān** տեղանունը ևս, հնարավոր է, կապված է վերոհիշյալ *Miki* ցեղի հետ:

Mirimli տեղանունն առաջացել է *Mirimli* ցեղի անունից:

Pirembel տոպոնիմն առաջացել է նույնանուն էթնոնիմից: *Pirembel* ցեղամիավորումն ապրում էր Թալիշում և բաղկացած էր մի քանի ցեղախմբերից [*Гейбюллаев 1986:39*]:

Tālōšlō տեղանունը կազմված է *tālīs* «թալիշ» էթնոնիմից և *-li* ածանցից:

Թալիշստանի տեղանուններում արձանագրված են ձևեր՝ կազմված *turk* էթնոնիմից: Դրանցից են՝ **Turkakarān** (*Turkakon*)-ը «թուրքերի տներ», այսինքն՝ «թուրքերի գյուղ» նշանակությամբ: **Turkanjil** տեղանունը թալիշերեն հնչում է *Tərkānj*, մեկնաբանվում է որպես «թուրքերի ծագման տեղ»: Տեղի բնակչության կարծիքով այս տեղանունն առաջացել է *tūršanjir* բառից, որը նշանակում է «թթու թուզ», հավանական թզի տեսակ հետ կապված, հմմտ.՝ պրսկ. *tūrš-* «թթու» և *-anjir* «թուզ»:

Turkobā տոպոնիմի առաջացումը կապված է այստեղ թյուրքական ցեղերի բնակեցման հետ:

Թալիշերեն հնչում է *Tərkobā*: Լենքորանի շրջանի *Turkakarān*, *Veravül*, *Garmatuk* գյուղերում կան *Turkobā* անունով փողոցներ, ինչը ևս կապված է այստեղ բնակվող թուրքերի հետ (*turk* «թուրք», *obā* ադրբ. «տուն»): Գիլան նահանգի Թավալեշ Շահրեսթանի **Tork Mahalle** տեղանունը ևս առաջացել նույն էթնոնիմից և *mahalle* «շրջան, թաղամաս» բառից:

Թալիշստանում էթնոտեղանուններ են արձանագրված իրանական *թաթ*⁵ էթնոնիմով՝ մասնավորապես հյուսիսային Թալիշստանում [*Clifton et al. 2005; Грюнберг 1963*]: **Tātyān** -ը, որն առաջացել է *tāt-* ցեղի անունից և *-ān* (*yān*) հոգնակիակերտ ածանցից: *tāt-* էթնոնիմի և *-lār* ածանցի միակցմամբ է առաջացել Չալիլաբադի շրջանի *Tātār* տեղանունը: **Tātobā** տեղանունը նշանակում է «թաթերի բնակավայր» (*tāt* «թաթ», *obā* ադրբ. «վրան»), **Tātonū**՝ *tātoni* «թաթեր» ձևից: Եթե վերականգնենք հնարավոր *tāthoni* ձևը, ապա կնշանակի «թաթերի աղբյուր»:

Ūrākarān տեղանունն առաջացել է Ուրան (*Օրան*) ցեղի անունից և նշանակում է դրանց պատկանող տներ. *ūr* թալիշերեն նշանակում է նաև կաղնի:

Xolmili (**Холмили**) – *Xol* թալիշերեն նշանակում է ծառի ճյուղ կամ երկար, չոր ծառ: *Xol* նշանակում է նաև *խալ*: Այս տոպոնիմը ծագում է «*xon mongoli*» արտահայտությունից, որ նշանակում է մոնղոլների արյան թափման վայր: **Zūvandlō** տեղանունը առաջացել է թալիշական լեռներում բնակվող *Zūvand* ցեղի անունից և *-lō* ածանցից:

Kyohne Zūvand- տես վերևում՝ *Zūvandlō*.

Տեղանուններ, որոնք ծագում են էպոնիմներից (անտրոպոնիմներ)

Անտրոպոնիմները այն տեղանուններն են, որոնք առաջացել են բնակավայրի հիմնադրի կամ դրա հետ կապ ունեցող որևէ մեկի, իսկ ավելի հաճախ՝ ցեղապետի անունից: Թալիշստանի տեղանվանական համակարգում հանդիպում է ցեղապետերի ու տոհմապետերի, գյուղի հիմնադրի անունների և տարբեր տեղանվանակերտ ածանցների համադրությամբ ստեղծված բնականուններ:

Ներկայված բնակավայրերի անունների քննությունը թույլ է տալիս եզրակացնելու, որ անձնանուններից կառուցված տեղանունները գերակշիռ մաս են կազմում Թալիշստանի տեղանվանական համակարգում և ունեն կազմության հետևյալ ձևերը՝

Պարզ անուններ են՝ ցեղապետի կամ հիմնադրի անունով, տես՝ *Hubi*, *Samidxan* և այլն;

⁵ Թաթ տերմինը, ըստ էության, ոչ թե մի կոնկրետ ցեղի կամ էթնոսի անուն է, այլ թյուրքալեզու տարածքներում իրանալեզու կղզյակների ընդհանուր անվանում:

Ածանցավոր անուններ են, հյուսիսային Թալիշտանում՝ *-li*, *-lə*, *-lār*, *-kandī* վերջանցներով, իսկ հարավային Թալիշտանում՝ *-di*, *-ābād* տեղանվանակերտ ձևույթներով բնականությունները:

ʿAlīkarān տեղանունը նշանակում է «Ալիի տուն»: Գյուղ է Ատրպատական նահանգի արևելքում՝ Մեշքինշահի շահրեթանի Արշադ-է Մարբազի շրջանում: Տեղանունը կազմվել է *ʿAlī*-անձնանունից և *-karān* «տներ» միավորներից: **ʿAlī ĞešlaĠī** տեղանունը նշանակում է «Ալիի ձմեռանոց»՝ *ʿAlī*-անձնանունը և թուրքերեն *-ğešlāğ* «ձմեռանոց», գտնվում է Ատրպատականի Արդաբիլի շահրեթանի Կենտրոնական շրջանում: **ʿAlīābād** տեղանունը կազմվել է *ʿAlī* էպոնիմից և *-ābād* տոպոֆորմանտից: Թալիշերեն հնչում է *Aliobod*: **Bābā ʿAlī** տեղանունը կազմված է *ʿAlī* - էպոնիմից և *bābā* «հայր» բառից, սակայն, ըստ ամենայնի, սա հնչել է որպես մեկ անձնանուն:

Ābbāsābād տեղանունը կազմված է *Ābbās*-էպոնիմից և *-ābād* տոպոֆորմանտից, **Ābbaslə – ū**՝ *Ābbās* էպոնիմից և *-lə* տեղանվանակերտ վերջածանցից:

Ābdüllā Taklasi տեղանունը կազմված է *Ābdüllā* էպոնիմից: Ինչ վերաբերում է տեղանվան երկրորդ մասին, ապա, ըստ ամենայնի, այն *Takla* էթնոնիմն է: Միևնույն բաղադրիչը տեսնում ենք նաև *Takla-Makan* (անապատ Կենտրոնական Ասիայում) տեղանվան մեջ: Է. Տենիշևը գտնում է, որ *takla* բառն ունի արաբական ծագում՝ *tark* «լքում, մի կողմ նետում» ձևից (Тенишев 1961: 58): Գուլգե *Ābdüllā Taklasi* տեղանվան դեպքում ևս գործ ունենք նույն արմատի հետ: *Takla* թուրքերեն նաև նշանակում է «գլուխկոնծի»: *Takla (tagla, taglasi)* է կոչվում նաև աղավառ այն տեսակը, որը բազմացվել է որոշ թյուրքական ցեղերի կողմից և տարածվել ողջ տարածաշրջանում:

Ābdənlə տեղանունը կազմված է *Ābdən*-էպոնիմից և *-lə* տեղանվանակերտ վերջածանցից:

Āgāšbaylī տեղանունն առաջացել է *Āğākišibaylī*՝ *Āğākiši*- և *-lī* բաղադրիչներից:

Āhmadlī բնականունը ազմված է *Āhmad*-անունից և *-lī* տեղանվանակերտ վերջածանցից:

Āllāharlə տեղանունը կազմված է *Āllāhar*-էպոնիմից և *-lə* տեղանվանակերտ վերջածանցից:

Āstānlə տեղանունը կազմված է *Āstān*-անձնանունից և *-lə* տեղանվանակերտ ձևույթից:

Āzizābād է կոչվել նախկին *Lošgāləng*՝ 20-րդ դարի սկզբին ունեցող *Miraziz*-ի անունով մեկի պատվին վերանվանվում է *Āzizābād*:

Badirlī տեղանունը կազմված է *Badir*-էպոնիմից և *-lī* տեղանվանակերտ ածանցից, իսկ

Badalān տեղանունը թալիշերեն հնչում է *Badalon* և կազմված է *Badal*-անունից և *-ān (on)* հոգնակիակերտ ածանցից:

Bürzūnbül տեղանունը, ըստ ամենայնի, առաջացել է *Pir Zumbul* արտահայտությունից, որպես *Pir*- նշանակում է «սուրբ մարդ, ծերունի», իսկ *Zumbul*-ը անուն է: Մեծ հավանականությամբ հիշյալ անձի դամբարանը՝ որպես սրբատեղի, կազմել է տեղանվան հիմք:

Dāvidonū բնականունն առաջացել է *Dāvidhonī* ձևից, որը նշանակում է «Դավթի աղբյուր», կազմված՝ *Dāvid* «Դավթ» անձնանունից և *honī* «աղբյուր» միավորներից:

Divāğaj բնականունը *Divagās* տեղանվան աղճատված տարբերակն է և առաջացել է *Div Āğāši (Āğākiši)* արտահայտությունից, որը նշանակում է «քաջ Աղաշի»: Ժողովրդական ստուգաբանությամբ մեկնաբանվում է որպես «վայր, որտեղ մահացել է դևը»:

Asadābād տեղանունը կազմված է *Asad*-(արաբ. «առյուծ») անձնանունից և *-ābād* տոպոֆորմանտից: **Eminli** տեղանունը կազմված է *Emin*- էպոնիմից և *-li* վերջածանցից, իսկ **Ehsanakaran** տեղանվան հիմքում ընկած է *Ehsan*- էպոնիմից և *-karan* «տուն» բառից:

Eyarūd տեղանունը կազմված է *Eya*-անձնանունից և *-rūd* «գետ» միավորից:

Ezarūd (*Ezarū*) տեղանունը կազմված է *Eza* էպոնիմից և *rū(d)* «գետ» բառից:

Ġosmālyān տեղանունը կազմված է *Ġosm*-անունից (*Ġāsəm* էպոնիմի աղճատված տարբերակը) և *-ān (on)* հոգնակիակերտ ածանցից:

Hasankuja տեղանունը կազմված է *Hasan*-էպոնիմից և *-kuja* «տեղ, տուն, թաղամաս» բառից:

Hasanli տեղանունն առաջացել է *Hasan*-անունից (արաբ. «գեղեցիկ, լավ»): Բացի *Hasangala*, *Hasangaya*, *Hasangalatapa* տեղանուններից Ադրբեջանի հանրապետությունում կան *Hasanli* անունով ևս 12 բնակավայրեր Բարդա, Թովուզա, Սաաթլի, Սարիրաբադա, Սալյանա, Գուրի, Ջարբայի, Ջալիլաբադ և այլ շրջաններում: Իրանում այս անձնանունով տեղանունները ևս բավականին շատ են, սակայն հիմնականում *-ābād* վերջածանցով, հմմտ. *Hasanābād* նույնանուն գյուղերը Ղոմի, Թեհրանի, Ղազվինի շահրեստաններում և այլն:

Hubi տեղանունը հավանաբար *Hubeyda* անվան փոփոխված տարբերակն է:

Huseynābād տեղանունը կազմված է *Huseyn*- էպոնիմից և *-ābād* տոպոֆորմանտից, որը տարածված է նաև հարավային Թալիշտանում:

Huseynhājələ տեղանունը կազմված է *Huseyn*-անձնանունից և *hājələ* թյուրքական ցեղի անունից: Ֆիզուլու, Շամախիի և

Չարրայիի շրջաններում ևս կան այս անձնանունով կազմված տեղանուններ:

Imānlə տեղանունը կազմված է *Imān-* էպոնիմից և *-lə* տեղանվանակերտ ածանցից:

Isi տեղանունն անտրոտոպոնիմ է: Գիտնականների կարծիքով Ադրբեջանի Հանրապետությունում կան ավելի քան 35 նման անտրոտոպոնիմներ: Ըստ տեղի բնակչության՝ տեղանունը կապ չունի անձնանունի հետ, այլ կապված է թալիշական I և Sa բառերի հետ, որ նշանակում է մեկ-երեք, այսինքն՝ մի քանի տուն, ինչև ժողովրդական ստուգաբանություն է:

Iskandarli տեղանունը կազմված է *Iskandar-* անունից և *-li* տեղանվանակերտ վերջածանցից:

Jāmāšāir տեղանունը *Jamoša-* տեղանվան աղճատված տարբերակն է, կազմված՝ *Jamo-* անունից և թալ. *šay* «քայլող, գնացող» < šo «գնալ» ձևից, հմմտ.՝ ավ. *šyav-*, հ.պ. *šiyav-*, մ.պ., պրթև. *šav-/šudan*, ն.պ. *šudan*: *Šay* թալիշ. նշանակում է նաև «վերնաշապիկ», որը հանգում է մ.իր. **šapīk* «հագուստ (գիշերային)» նախաձևին, հմմտ. վաֆսի *šay*, քալիդի *šēū*, հյ. շապիկ > քրդ. *šāpīk* (Asatrian 2011:741): Սակայն այս բնականվան մեջ վերջին նշանակությունը թերևս բացառելի է:

Kalbahuseynli տեղանվան մեջ *Kalba-*ն *Karbala-*ի կրճատ տարբերակն է: Գյուղն այսպես է կոչվել իր հիմնադիր *Karbalayə Huseyn-*ի անունով⁶:

Laladulā տեղանունը *Laladilon* անվան աղճատված տարբերակն է, կազմված՝ *Lala-* անձնանունից և *-dulā/-dūl-* բառաձևից, որն ունի «լեռնանցք» նշանակությունը և տարածված է հատկապես կենտրոնական և արևմտյան Իրանում: Մ. Մուկրին նշել է, որ *dūl-/dūla* ձևին զուգահեռ լայն կիրառություն ունի նաև *dara-/darra-* ձևը, որոնք ունեն միևնույն ստուգաբանությունը և նույն արմատի տարբեր դրսևորումներն են, ինչը հեղինակը գիտականորեն չի հիմնավորում: Այստեղ պետք է նկատել, որ *dūl* –ը, բացի նշված նշանակությունից, ունի նաև «դույլ» իմաստը, պիվ. *dōl*, որը որևէ կապ չունի նշված տեղանունում գործածված նույնանուն բառի հետ (հմմտ.՝ Բոնջանի, Փարիզհանդի, Բադրուդի, Յարանդի և այլ խոսվածքներում՝ *dūl* «դույլ») (Mokri 1997: 27):

Lalahirān տեղանունն առաջացել է *Lalahion* բառից, որ նշանակում է «Լալայի հողեր»:

Lalakapešta տեղանունը կազմված է *Lala-* անձնանունից, *-ka-* «տուն» և *-pešta* «ետև» բառերից: *Pešta* թալիշ. նշանակում է նաև «փոքրիկ բլուր»:

⁶ *Kalb* պրակ *karbalāyī* «Քերբելա ուխտի գնացած մարդ» ձևի կրճատ տարբերակն է, որը հանդիպում է նաև պարսկերենում. Հմմտ.՝ *kalb 'alī* (< *Karbalāyī 'Alī*), *Kalbhasan* (< *karbalāyī Hasan*) կմ:

Malikli տեղանունը կազմված է *Malik-* էպոնիմից և *-li* տեղանվանակերտ ածանցից:

Mamadoba տեղանունը կազմված է *Mamad-* էպոնիմից և *-oba* «վրան, խրճիթ» բառից, իսկ **Mamadxānlə** տեղանունը կազմված է *Mamadxān-* անձնանունից և *-lə* տեղանվանակերտ ձևույթից:

Mamadrzākūča տեղանունը նշանակում է «Մամադրզայի փողոց, թաղամաս»: Կազմված է *Mamadrzā-* (*Muhammad Rezā* անվան աղճատված տարբերակը) էպոնիմից և *-kūča* «թաղամաս, փողոց» բառից:

Mahmūdāvār տեղանունը ծագում է *Mahmūd* էպոնիմից: Եթե ենթադրենք, որ տեղանվան երկրորդ մասը ծագում է *āvār* էթնոնիմից, ապա կստացվի, որ Մահմուդը այդ ցեղից է: Միևնույն ժամանակ իրանական *-vār* տոպոֆորմատը < հին իրան. **wāra-* (**wara-*) արմատից ունի «ցանկապատված տարածք, ամրոց» նշանակությունը [Bailey 1954: 26-28] և տեղանունը կարող է մեկնաբանվել «Մահմուդի գյուղ»: Ադրբեջաներեն *vār* նշանակում է նաև «հասարակական վայր, ծննդավայր», որն աներկբայորեն իրանական փոխառություն է: Նախկինում *Mahmūdāvār* բնակավայրը կոչվել է *Madodūr*: Թալիշերենում կա «*mado*» բառը, որը նշանակում է «ուլունքների ծառ» (*ma-* «ուլունք», *do* «ծառ»): Ժողովուրդը պատմում է, որ մի ժամանակ այստեղ տնկել են նմանատիպ շատ ծառեր, որոնց սերմերից պատրաստում էին զարդեր ու բնականունը կապում այդ պատմության հետ [Mirzoev 1993: 46]⁷:

Miškami (*Məškami*) կոչվող բնակավայրի նախկին անունը եղել է *Varsahmonobā*: *Miškami* տեղանունն առաջացել է պարսկերեն *mošk* (մուշկ) բառից և ըստ ժողովրդական մեկնության՝ իրանցի մի վաճառական հաճախ է եկել այս վայրը և մուշկ ու տարբեր անուշահոտություններ գնել: Այդ մարդը հայտնի է եղել *Moškami* անունով և հարգանք է վայելել տվյալ շրջանում, ուստի աստիճանաբար *Varsahmonobā* կոչվող վայրը անվանվել է նրա անունով:

Mollāhasanli տեղանունը կազմված է *mollā-* «մոլլա» բառից, *-Hasan-* էպոնիմից և *-li* տեղանվանակերտ ածանցից:

⁷ Մալի Նաֆիսին գտնում է, որ *Mado* (*Mādā*) բառն առաջացել է *Mādon* ձևից և այն կապ ունի մարերի հետ՝ *-on* հոգնակիակերտ ածանցով: Ըստ նույն հեղինակի, մարերի հետ կապված տեղանուններ պահպանվել են Իրանի հյուսիս-արևմուտքում: Եթե ընդունենք այն տեսակետը, որ թալիշները մարերի հետևորդն են, ապա *Mado* տոպոնիմի առաջացման այս տարբերակը լրիվ հաստատվում է: Այս վայրերում հայտնաբերված բրոնզե դաշույնները՝ պահպանված մարերի ժամանակներից, հաստատում են այդ վարկածը: Ռուսական աղբյուրներում այս տոպոնիմը հիշատակվում է որպես *Mayo*: Այսպիսով հանգում ենք այն եզրակացության, որ նշված գյուղի հին անունը *Mado* (*Mādo*) է եղել, բայց 11-12-րդ դդ. այստեղ թյուրքական ցեղերի հայտնվելով գյուղը ձեռք է բերում մեկ այլ անուն:

Morāddašt տեղանունը կազմված է *Morād-անձնանունից* և *-dašt* «դաշտ» < մ.պ. *dašt* > հյ. դաշտ բառից: Գտնվում է Գիլան նահանգի Թավալեշ շահրեստանի Կենտրոնական շրջանի Հավիդ դեհեսթանում:

Mūsākujā տեղանունը կազմված է *Mūsā-* էպոնիմից և *-kūjā* «թաղամաս, շրջան» բառից:

Mūsāvār տեղանունը կազմված է *Mūsā-* անունից և *-vār* ածանցից, տես՝ **Māhmūdāvār**:

Nazarābād – Գյուղ է Գիլան նահանգի Աստարա շահրեսթանի Կենտրոնական շրջանի Հավամն դեհեսթանում՝ «Նազարի գյուղ»: Իսկ **Nazar mahalle** գյուղը նույն նահանգի Լավանդվի դեհեսթանում է և կազմված է *Nazar-* անունից և *mahalle* «թաղամաս» բառամիավորից: Իսկ հյուսիսային Թալիշտանում գտնվող **Nazarobā** տեղանունը կազմված է *Nazar-* էպոնիմից և ադրբ. *obā* «վրան» ձևից՝ կրկին «Նազարի գյուղ» իմաստով:

Odūrākārām տեղանունը *ā* հոդակապով կազմություն է՝ *Odūr-* էպոնիմից և *karām/n* «տներ» բառաձևից: Նշանակում է «Օդուրին պատկանող տներ, այսինքն՝ գյուղ»: Բառավերջի *-n* > *-m* անցումը ուշ զարգացման արդյունք է:

Pirjānə տեղանունը կազմված է *pir-* «ծերունի, իմաստուն» բառից և *Jānə* անձնանունից: Ըստ ժողովրդական ստուգաբանության՝ տեղանունն առաջացել է պարսկերեն *pirojavāni* «ծերեր և երիտասարդներ» բառից:

Pirzakūča տեղանունն առաջացել է *Pirūz-* էպոնիմից և *-kūča* «փողոց, թաղամաս» բառից, իսկ **Pirzora** տեղանունը հավանաբար առաջացել է *Pirzorāg* բառից, որը նշանակում է «Փիրզո տոհմի հող»:

Ġariblar տեղանունը (կազմված է արաբ. *ġarib-* «օտարական» բառից և *-lār* վերջաձանցից), որոշ գիտնականների կարծիքով առաջացել է մի ժամանակ Թալիշտանի լեռներում բնակվող *Ġariblar* կոչվող ցեղի անունից: Հետագայում այդպես է կոչվում նաև նրանց բնակության վայրը: Մեկ այլ տեսակետի համաձայն, 19-րդ դարում *Ġarib* անունով մեկը հիմնադրել է այս գյուղը (Mirzoev 1993: 46):

Ġāsem Kandī տեղանունը կազմված է *Ġāsem-* էպոնիմից և թուրքերեն *-kand* «գյուղ» բառերից: Այս գյուղը գտնվում է Ատրպատականի արևելքում՝ Մեշքինշահր շահրեսթանի Արշադ-է Մարքազի շրջանում:

Samidxan տեղանունը *Samidxan* անձնանունից է, իսկ **Sanjaradī** տեղանվան մեջ *Sanjar-* անձնանունը կապակցվել է *-dī* «գյուղ» բառի հետ: **Sārəjafarli** տեղանվան հիմքում *Sārəjafar* էպոնիմն է և *-lī* տեղանվանակերտ ածանցը: Նշված տեղանունները Հյուսիսային Թալիշտանի բնակավայրերից են:

Šəxhuseynli տեղանունը կազմված է *Šəxhuseyn* էպոնիմից՝ - *lī* տեղանվանակերտ ածանցով:

Tāhirli տեղանունը կազմված է *Tāhir* էպոնիմից և *-lī* տեղանվանակերտ ածանցից:

Valixānlə տեղանունը կազմված է *Valixān* էպոնիմից և *-lə* տեղանվանակերտ ածանցից:

Verī-Āliābādə ըստ երևույթին, Ալիաբադ տեղանունն է («*Alī* էպոնիմով՝ *-ābād* տոպոֆորմանտի օգնությամբ կազմված), իսկ նախադաս *veri* մասնիկը, գուցե հայ. *վերին* որոշիչ ածականն է, որը լայնորեն հանդիպում է նաև հայկական տեղանուններում, հմնտ. Վերին Պտղնի, Վերին Ճալա- հանդ Գեղարքունիքի մարզում, Տաճար լեռան հս-արլ. լանջերին, Վերիգետ - գետակ Սյունիքի մարզում, Չոհաջրի օժանդակը: Սկիզբ է առնում Գառնարած լեռան հվ. լանջերից և Սավարդ գյուղի մոտ միանում մայր գետին: Երկարությունը՝ 4,5 կմ և այլն:

Xalifahoni տեղանունը նշանակում է «Խալիֆի աղբյուր»: Կազմված է *Xalif-* անունից և թալիշ. *honi* «աղբյուր» բառից: **Xalifakuja** տեղանվան մեջ *Xalif-* անունը կազմության մեջ է մտել *kūjā* «թաղամաս, շրջան միավորի հետ:

Xānālion տեղանունն առաջացել է *Xānāli* էպոնիմից և *-on* հոգնակիակերտ ածանցից. նշանակում է Խանալիի տոհմի բնակության վայր:

Yusifli գյուղի սկզբնական անունը *Mollā Yusifli* է եղել: Տեղանունը կազմված է *Yusif-* անձնանունից՝ *-li* ածանցով:

Տեղանուններ, որոնք առաջացել են կենդանիների անուններից (զոոտոպոնիմներ)

Կենդանու անունից առաջացած տեղանունները մտնում են իմաստային սկզբունքով դասակարգված այն անունների շարքը, որոնց անվանադրումը արտացոլում է օբյեկտի իմաստային էությունը: Այս բնականությունների առաջացումը կապված է տվյալ վայրին բնորոշ կենդանական աշխարհի, կենդանու հիշեցնող աշխարհագրական դիրքի ու կառուցվածքի, կենդանու հետ կապված լեզվաբանական առասպելի հետ, նաև՝ կենդանու հետ կապված պաշտամունքային լիցքի նշանակություն: Թալիշտանի տարածքում կենդանիների անուններով ստեղծված տեղանունները հիմնականում ներառում են նշված իմաստային կաղապարները և կարող են դասակարգվել հետևյալ կերպ՝ ա) վայրի կենդանիների անուններից առաջացած տեղանունները, որոնք արտացոլում են թալիշաբնակ տարածքների կենդանաշխարհի պատկերը, բ) ընտանի կենդանիների անուններից առաջացած տեղանուններ. վերջիններիս միջոցով ճշտվում են անասնապահ թալիշների կողմից կարևորվող կենդանիները, գ)

թռչանունների և դ) սողունների դասի անուններից կազմված տեղանուններ:

Ālmū տեղանունը Հյուսիսային Թալիշտանում ունի «արծվի ամրոց, բույն» նշանակությունը, և անվանադրումը պայմանավորված է գյուղի բարձր դիրքով, որը նույնացվում է արծվի բույնի հետ: Լեզվաբանական առումով տեղանվան առաջին Āl բաղադրիչն ունի «արծիվ» իմաստը (< հին իրան. *r̥dīfya-, ալ. ərəzīfiya-, պրսկ aloh, քրդ. alō, halō) և տարածված է ոչ միայն բնակավայրերի, այլև՝ լեռների ու սարերի անուններում, օր.՝ Āloh լեռը Քաշանի հարավարևմուտքում, Alendān տեղանունը Իսֆահանում և այլն: Սակայն իհնչ է նշանակում անվան երկրորդ բաղադրիչը և ո՞րտեղից է այն գալիս: Այս կապակցությամբ հյուսիսային Թալիշտանում վկայված սույն տեղանունը ակամայից հիշեցնում է Ալամութը՝ *Ālamūt*, «Լեռան ծերունու», սասինների առաջնորդ Հասան Սաբբահի լեռնային ամրոցը Ղազվինից 70 կմ արևելք: Այն, որ թալիշ. *Ālmū* – ն հենց *Ālamūt* անվան տարբերակն է, կարծում ենք, կասկածից դուրս է, սակայն առավել կարևոր է այն փաստը, որ *Ālamūt* անունը, ըստ էության, չի եղել իսլամականների հնարածը, ինչը ընդունվում էր մինչ օրս, այլ առահասարակ եղել է բարձրադիր կառույցների տարածված անվանում: Այլապես դժվար է բացատրել նույնպիսի տեղանվան առկայությունը հարավային Կովկասում՝ Ալամութից հարյուրավոր կմ. հեռավորության վրա: Գալով սույն բաղադրյալ կազմության երկրորդ հատվածին՝ *-mū(t)*, ապա այն, ըստ 19-րդ դարի գերմանացի արևելագետ Հ. Շինդլերի, **amuxt* «ընտելացված, վարժեցված» դերբայական ձևի բարբառային տարբերակն է, իսկ ամբողջ կազմությունը գալիս է **aluh-amuxt* նախաձևից՝ «արծիվների համար ընտելացված վայր» սկզբնական իմաստով:

Ārvānā տեղանունը կապված է ուղտի նույնանուն ցեղատեսակի հետ, հմմտ. Քաշանի բրբռ. ārvāne, օսմ. «էգ ուղտ»:

Bibiyānə տեղանունը *bibiyonə* բառի աղճատված տարբերակն է, որը թալիշերենում ցախաքորի մի տեսակի անվանում է:

Evčadūlān տեղանունը, հնարավոր է, *vačadūlon* բառի աղճատված տարբերակն է: *Vača* միավորը, ըստ ամենայնի, «գառ, ուլ» իմաստն ունի, հմմտ. պրսկ bačča, իսկ *-dūlon (dālon)*՝ «լեռնացր» (տես՝ **Laladulā**):

Gajimārda տեղանունը կազմված է *gaji*- «արծիվ» և *-mārda* «մեռած» բառերից:

Gersāvān տեղանունը բաղկացած է *ger* - «թռչունի տեսակ», *-sā-* «գլուխ» միավորներից և *vān* տեղանվանակերտ ձևույթից:

Hālākət տեղանունն առաջացել է *hālā kətə* «լեռնային կատու» արտահայտությունից: Մեկ այլ մեկնություն ևս ենթադրելի է այն բնակ-

անվան համար՝ *hālātək* բառամիավորից՝ «ժայրի եզր» նշանակությամբ:

Kākālos– Հավանաբար առաջացել է *kagalūs* բառից, որի բաղկացուցիչ միավորներն են՝ *Ka(r)g* «հավ» և *lūs* «տափաստանային կատու»:

Kalvaz– Առաջացել է *kal-* «զոմեշ» անունից (հմմտ.՝ աշթիանի *kal*), իսկ *-āvaz* ձևը, հավանաբար, հանգում է պիլվ *varzāk* ձևին < **warz-* «աշխատել, հերկել» արմատին: Տեղանունը կոչվել է այս կենդանու անունով:

Kargān –*karg* «հավ» (պիլվ *kark(g)*) ձևի և *-ān* հոգնակիակերտ մասնիկի միացությունն է: Գտնվում է Արդաբիլ նահանգում:

Kekonū– Տեղանունը կազմված է՝ *kek-* «լու» և *-honi* «աղբյուր» միավորներից:

Kopūrčāl – Չափազանց հետաքրքիր տեղանուն է, կազմված է երկու բաղադրիչներից՝ *kopūr* և *-čāl*. Երկրորդ բաղադրիչը որպես տուպոֆորմատ բավականին տարածված է «ցածր տեղանք, փոս» նշանակությամբ և թուրքերեն *çuxur* բառի հոմանիշն է: Տեղանվան առաջին մասը մինչ օրս մեկնաբանված չէ: Մեզ թվում է, որ այն ծագում է հին իր. **kapa-* «ձուկ» բառից և **bara-* «տանող» բառի միացումով, այսինքն՝ **kapa-bara-* «ձկներով հարուստ (տեղանք)», ինչը միանգամայն համապատասխանում է տվյալ բնակավայրին: Ամենայն հավանականությամբ, *pušhūr* (կամ *pušhūr*) տեսակի ձկան անունը ծագում է հենց այս տեղանունից և ոչ թե հակառակը: Այս տեղանվան մեջ վկայված է արևմտաիրանական լեզվական հազվագյուտ տարր՝ **kapa-* «ձուկ» բառը, որը սովորաբար համարվում է արևելաիրանական գուգաբանություն (հմմտ.՝ օս. *kæf* «ձուկ»):

Lobər /Лованн/ – *Lo-* նշանակում է «ազնավ», *bər*՝ «փուշ», կարելի է մեկնաբանել՝ «ազնավափուշ»:

Loda – *Lo-* նշանակում է «ազնավ», *da-*՝ «հովիտ»:

Meye Kūke – Կազմված է *meye* «ջրով լիքը թաս, ջրիոր» կամ «ուռենի», *kūke* «բուլ» բառերից: Գյուղ է Գիլան նահանգի Աթարա Շահրեսթանի Կենտրոնական շրջանում:

Mūryā – հավանաբար *mūr(yā)* «մրջյուն» բառն է՝ պիլվ *mōr, mōrčak*, պրսկ *mūrče (mūr + -če* փոքրացուցիչ վերջածանց), «մրջնաբույն» ընդհանուր նշանակությամբ:

Palangušta – *palang* նշանակում է «ընձառյուծ»: Այս բառը չունի հստակ ստուգաբանություն, հմմտ. միջին պրսկ *palang*, սողդ. *pwrd’nk*, փաշտու *prāng*, քրդ. *pilink. gušta* (պրսկ *košte*) նշանակում է «սպանված» < *koštan* «սպանել»: Տեղանունը նշանակում է «վայր, որտեղ սպանում են վագրերին» կամ «վայր, որտեղ վագր է սպանվել»:

Siobili– Թալիշերեն նշանակում է «սև սագ»՝ հմմտ.՝ *sio (siah)*- «սև» և *-bili* «սագ»:

Թալիշական տեղանունների մեջ հանդիպում են *šağol* «բորենի» (հմմտ. մ.ս. *šayal*), կենդանու անունից կազմված ձևեր՝ **Šağlakūja** (*Šağolakūza*) տեղանունը Հյուսիսային Թալիշտանում՝ կազմված *šağol* - «բորենի» և *kūza* «շրջան, թաղամաս» բառերից: **Šağolakū** տեղանունը Մասալի շրջանում նշանակում է «բորենու լեռ» (*kū* «լեռ, սար»): **Šağlasar** (*Šağolasa*) տեղանունը ևս կազմված է *šağol* – անունից և *-sa(r)* «գլուխ» միավորից: Ըստ Չ. Իբրահիմովի, *Šağolasa* բառն առաջացել է *šāh ḡāla sa* «շահական ամրոցի վերին մասը» արտահայտությունից (Mirzoev 1993: 29): **Šağulāzūza** տեղանունը նշանակում է վայր, որտեղ ոռոգում են բորենիները:

Xārxātān գոտոպոլիմն առաջացել է *xarxātān* բառից, որը նշանակում է «վայր, ուր կան շատ ավանակներ», հմմտ.՝ պրսկ *xar* «ավանակ» < **xara-*: Թալիշերեն այս տեղանունը հնչում է *Xaxarton*: Հավանական է, սակայն, որ այս տեղանունը ծագում է մոնղոլական *Խարգաթան* ցեղի անունից:

Բուսանուններով կազմված տեղանուններ (ֆիտոտոպոլիմներ)

Բուսանուններից կազմված տեղանունների իմաստային սկզբունքը պայմանավորված է տարածքում բուսատեսակի առկայության կամ տվյալ բույսի պաշտամուքային նշանակության հետ: Նշենք նաև, որ բուսանուններից կազմված տեղանունները, հիմնականում կենսունակ տեղանվանահիմքեր են և մինչ այժմ ծառայում են որպես նոր բնակավայրերի անվանակոչման կամ հների վերանվանման միջոց: Ընդ որում, շատ դեպքերում նաև, բնականումներում բուսանուններն ունենում են պայմանական դեր և կարող են նաև չարտացոլել անվանակոչվող միավորի բուսական աշխարհը:

Ālūče տեղանունը Արևելյան Ատրպատականի Արդաբիլ շահրեստանում, որը նաև «արճ» բուսանունն է, պայմանավորված է այդ բույսով հարուստ լինելու հանգամանքի հետ:

Ālāzapin – *ālā-* ն սև ու սպիտակ, կեղևից չմաքրած բրնձի տեսակ է, իսկ *pin-*ը կեղևի մնացորդն է բրինձը մաքրելուց հետո [Mirzoev M. 1993: 27]:

Anbū – Թալիշերեն նշանակում է «տանձ» (հմմտ.՝ պիլ *urmōt*, պրսկ *amrūd*, քրդ. *hurma*): Ամենայն հավանականությամբ, տեղանունն առաջացել է տեղանքում շատ տանձենիներ աճելու հետևանքով: Իսկ **Anbūrdara** բնականումը *Anbūda* տեղանվան նախածին է՝ *Anbū* - «տանձ» և *da* – «հովիտ»:

Gābāgdibi – *Gābāg* է կոչվում տերևաշատ և արագ տարածվող մի բուսատեսակ:

Ġəzələgāč – Տեղանունը նշանակում է «կարմիր ծառ»: Հյուսիսային Թալիշտանում գտնվող այս բնականունը կազմված է թուրքերեն *ğəzal-* «կարմիր» և *-āğāč* «ծառ» բառամիավորներից:

Hazovi բնականունը, ըստ ամենայնի, կազմված է *hazo-* «հազար» և *-vi* «ուռենի» (< հին իրան. **waiti-* ձևից, (հմմտ.՝ պրսկ *bīd* միավորներից) և նշանակում է «հազարավոր ուռենիներ ունեցող վայր»: *Vi* բուսանունից կազմված տեղանունները բավական հաճախ են հանդիպում Թալիշում: **Viyān** տեղանունը ևս կազմված է *vi-* «ուռենի» բառից՝ *-an* հոգնակիակերտ ածանցի միջոցով: Նշանակում է տեղ, ուր կան շատ ուռենիներ: **Verāvūl** տեղանունը թալիշերեն *Viyavūl* < *Viyabīl*՝ *-bīl* տոպոֆորմանտով բնականուն է՝ «ուռենիներով առատ» նշանակությամբ:

Kenāzāg տեղանունը հավանաբար առաջացել է *kenāz* (*kanaz*) «արմավի կորիզ» բառից՝ *-aĠ* տոպոֆորմանտի միջոցով: Գտնվում է Արևելյան Ատրպատականի Արդաբիլ Շահրեսթանի Հիր շրջանում:

Karkarağ – Սոճու տեսակի անվանում է, որ կոչվում է նաև *ğaml-e ḡarīs*: Բնակավայրն այսպես է կոչվել, քանի որ հավանաբար այստեղ աճում էին այդ տեսակի շատ ծառեր: Գտնվում է Արևելյան Ատրպատականի Հիր շրջանում:

Kuvanil տեղանունը կազմված է *kuv(h)* «լեռ, սար» (< հ.իր. **kaufa-*, հմմտ.՝ պրսկ *kūh*) և *nil* ծառատեսակի անունից: *Nil* բուսանունից է առաջացել նաև **Nilaša** տեղանունը: Նշանակում է «լեռ, ուր կան նիլ տեսակի շատ ծառեր»:

Nārbāgə տեղանունը կազմված է *nār* «նուռ» (հմմտ.՝ պրսկ. *anār*) և *bāgə* «այգի» բառերից և նշանակում է «նուռն այգի» [*Bāg əli* և *իրանական լեզուներում «այգի» նշանակությամբ բառամիավորների մասին տես՝ Eilers W. 1988, Bāg i. Etymology, <http://www.iranicaonline.org/articles/bag-i>]:*

Pāmbahi տեղանվան մեջ *pāmba-ū nūh* «բամբակ» նշանակությունը, իսկ *-hi* թալիշ. նշանակում է «հրապարակ, այգի, պարտեզ», այլաբանորեն «ցանքսի տեղ»:

Թալիշական տեղանունների մեջ մի ամբողջ շարք են կազմում *raz* «խաղողի որթ» (> **raza-*, պրսկ *raz*) բառով կազմված տեղանունները: Դրանցից կարելի է նշել **Razavūl** տեղանունը, որ նշանակում է «վայր, ուր կան շատ խաղողի որթեր, այսինքն՝ այգիներ», **Razgāh** (**Razgov**, **Razgo**) բնականունը՝ կազմված *raz-* «խաղող որթ» և *-gāh* (*go*) «տեղ» բառերից: **Razvān** տեղանունը ևս առաջացել է *raz-* ձևից և նշանակում է «խաղողի որթերով առատ տեղ» (հնարավոր է նաև արաբ. «այգի» բառից): Մասալի շրջանում **Razobā** տեղանվան ծագումը ևս կապվում է այս արմատի հետ: **Razvān**

տեղանվան մեջ raz- ը կապակցվել է -vān/-bān տեղանվանակերտ ցուցիչի հետ:

Serapoža տեղանունը Հյուսիսիսպիին Թալիշտանում կազմված է *sera-* «զկետ» և *-poža/-poja* «լեռան լանջ» միավորներից: Տեղանունը նշանակում է «զկետով հարուստ լանջեր ունեցող գյուղ»:

Sibiyyat - *Sib* «խնձոր» (հմմտ.՝ մ.պ. *sēp*, *sēv*) բառից՝ արաբ. *-īyyat* վերջավորությամբ. նշանակում է «խնձորենիներով հարուստ վայր»:

Tuado անունը թալիշերեն է և նշանակում է «թթենիներով հարուստ վայր», հմմտ.՝ *tua-* «թուրթ» և *-do* «ծառ»:

Tutapešta– Թալիշերեն հնչում է *Tuapešta*՝ *tua-* «թուրթ» և *-pešta* «լեռան լանջ»: Տեղանունը կարելի է բացատրել՝ «թթենիներով հարուստ վայր»:

Կան մի խումբ տեղանուններ՝ կազմված *van* «հացենի» բառից: Դրանցից մեկը **Vanadi** տեղանունն է (*van* «հացենի», *a-*ն՝ հոդակապ, *di* «գյուղ»): **Vanapoža** տեղանունը նշանակում է «հացենիներով հարուստ լեռան լանջ» (*van* «հացենի», *poža* «լեռան լանջ»): Սույն բուսանունից է կազմված նաև Գիլանի Թավաշ շահրեստանի **Vānegāh** տեղանունը, որի առաջին բաղադրիչը թալիշերեն՝ *vānādō(r)* «հացենի» ծառատեսակն է: Տեղանունը նշանակում է «հացենիներով առատ վայր»:

Vanašakaš տեղանունը կազմված է *vanaša* «մանուշակ» (հմմտ.՝ պիլ *vanafšak*, պրսկ *banafša*, հայ. *մանուշակ*) բառից՝ «մանուշակներով հարուստ տեղանք» նշանակությամբ:

Vaznaš տեղանվան *Vaz-/Vəz-* բաղադրիչը ծառի տեսակ է՝ «ծփի» (հմմտ. քրդ. *būz*) և հնարավոր է տեղանվան հիմքում ընկած է այս ծառատեսակի անունը [Henning 1963: 68-72; Eilers /Mayrhofer 1962: 61-92]:

Vel նշանակում է «ծաղիկ»: Նույն հիմնական ձևույթով են կազմված **Velačola**՝ *vel-* «ծաղիկ» և *-čola* «ղաշտ», **Veladi**՝ *vel* – «ծաղիկ» և *-di* «գյուղ», բնականունները: Իսկ **Velapargo** տեղանունն առաջացել է *Vəlapārǰo* բառաձևից և նշանակում է «վարդի պես մաքուր, վարդի պես փափուկ»:

Zardālū – Բնականվան հիմքում *zardālū* «ծիրան» անունն է (հմմտ.՝ նաև պրսկ *zardālū*):

Za’frān – Բուսանուն է (lat. *Crócus*, հայ. քրքում): Բնակավայրը գտնվում է Արևելայն

Ատրպատական նահանգի Արդաբիլ Շահրեսթանի Կենտրոնական շրջանում:

Թալիշական տեղանունների մեջ հանդիպում են *bər* «փուշ» բառից կազմված մի շարք տեղանուններ, օրինակ՝ **Bərkāndul**, որի *bər* «փուշ» բաղադրիչը կապակցվել է *kāndul* «որմնախորշում դրված փտած ծառ» միավորի հետ: **Bərsut** տեղանունը նշանակում է «այրված փշի թուփ, փշածածկ վայր»: Իսկ **Bursulum** տեղանունն առաջացել է *Bərsilim* ձևից, որ նշանակում է «տեղ, ուր կան փշեր և ցեխ»: Եվ այլն:

Տվյալ հոդվածը պատրաստվել է ՀՀ Գիտության կոմիտեի "Կասպիցի շրջանի տեղաբնիկ ժողովուրդների ինքնագիտակցության ձևավորումը. Իրանի և Կովկասի միջև" 20TTSH-034 ծրագրի շրջանակներում:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. **Էյնոլլահգադե Է.**, «Շահսևան ցեղամիավորումը (Ընդհանուր ակնարկ)», *Orientalia*, հուն. 9: – Երևան, 2009:
2. **Алиев С. К.**, *Исследования по истории культуры народов Востока*. – М.-Л. 1960.
3. **Геродот**, *История*. – Ленинград, 1972.
4. **Гейбуллаев Г. А.**, *топонимия Азербайджана (историко-этнографическое исследование)*. – Баку, 1986.
5. **Грюнберг А. Л.**, *Язык североазербайджанских татов*. – Ленинград, 1963.
6. **Мурзаев Э. М.**, *Ономастика Востока*. – Москва, 1980.
7. **Bailey H. W.**, «*Analecta Indoscythica II*» // *Journal of the Royal Asiatic Society*, 1954.
8. **Clifton J.**, *Sociolinguistic Situation of the tat and Mountain Jews in Azerbaijan*. – London, 2005.
9. **Eilers W.**, *Bāğ i. Etymology*, 1998 (<http://www.iranicaonline.org/articles/bag-i>)
10. **Henning W.**, «*The Kurdish Elm*», *Asia Major*, 1963.
11. **Mohaqqeq M.**, *Vajh-e tasmīye-ye šahrhā-ye Irān*, vol.1. – Tehran, 1996.
12. **Mirzoev M.**, *Talış toponimlərinin qısa izahlı lüğəti*. – Baku, 1993.

Տժանա/Հանձնվել է՝ 19.05.2022
 Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 26.05.2022
 Принята/Ընդունվել է՝ 30.05.2022